

Meneer Leopold en de dans met de dingen

Cornelis Leopold - Cor voor zichzelf, meneer voor de rest van de mensheid - was een man van negentig jaren, maar die zou je hem niet gegeven hebben, in het begin. Zijn blauwgrijze ogen priemden fel de wereld in en zagen dat lang niet alles goed was. Hij was een afstandelijke man, maar kon als het moest heel charmant zijn. Zijn dunne neus werd altijd een beetje rood als hij zich opwond en boven op zijn hoofd zat nog een stevig borsteltje haar. Zijn handen waren het opmerkelijkst, lang, slank, met heel bewegelijke vingers. Ze leken dertig jaar jonger dan de rest van zijn lichaam.

Meneer Leopold was de naamgenoot van de oude dichter van plechtstatige verzen als *In fijne vingertoppen leeft een innerlijk en diep gebaar*. Zelf sprak hij ook plechtig en statig. 'Mevrouw', kon hij zeggen, 'Kunt u mij vertellen of in dit huis nog een dessert wordt geserveerd?' Dan had hij er overigens net een op. Dat hij zijn bed niet meer uitkwam, betekende niet dat hij de touwtjes niet strak in handen hield. 'Mevrouw, ik ben uitstekend in staat om mijn stoma in eigen beheer te houden', liet hij weten. Ook wist hij altijd precies wat hij wilde eten. Zo bestelde hij voor zijn ontbijt een keer tien garnaaltjes. Die hij natuurlijk kreeg, want dit was het huis van de laatste wensen, waar de bewoners alles konden krijgen wat ze hebben wilden, behalve een langer leven. Met een ijsje kon je zijn hart veroveren. Als je geluk had, verdiende je er een handkus mee.

Meneer Leopold was een kunstenaar. Op de schoorsteenmantel stond een van zijn creaties, een bronzen beeldje van wijlen zijn echtgenote als jonge vrouw, als meisje nog bijna. Vaak zou ik later, als ik zwijgend naast hem zat omdat er niets meer viel te zeggen, naar dat verfijnde kopje kijken, dat met zoveel kalme genegenheid was vereeuwigd. Meneer Leopold was geen man van hartstochtelijke vuistslagen geweest, maar een van het subtiële, precieze detail.

Hij was geen gemakkelijke man. Alles moest precies zoals hij het wilde. Misschien omdat hij zolang alleen had gewoond. Of misschien was hij altijd al zo geweest, had hij zijn gezin en zijn beeldhouwklasjes bestierd op oudtestamentische wijze: omdat ik het zeg.

Hoeveel grip was hij al niet kwijtgeraakt. Hij lag gekluisterd aan een vreemd bed, in een vreemd huis, met allemaal vreemde mensen om zich heen. Had hij net die ene mevrouw uitgelegd waar hij zijn bril wilde hebben en waar zijn glas water moest staan, kwam er een andere mevrouw die het allemaal weer anders deed. En wat de dokter toch allemaal met die medicijnen aan het rommelen was, hij snapte er niets van. Het was toch goed zoals het was? Hij was er net aan gewend.

Soms verloor hij zich in een drammerige monoloog. Maar ach, dat begrepen de vrijwilligers allemaal best. We hadden beslist geen hekel aan hem, in het

begin. We citeerden beneden in de keuken goedmoedig deze of gene volzin die hij weer eens had gebezigd, sneden met plezier zijn kipfiletje voor hem klein, en wisselden zijn levenswijsheden uit, zoals deze: als je stopt met lezen, doe dat dan altijd boven aan de linkerpagina van je boek, dan weet je zonder mankeren waar je bent gebleven.

Maar na een week of twee, drie begon meneer Leopold terrein prijs te geven. Zijn oren en ogen gingen achteruit; de krant kon hij al bijna niet meer lezen en gesprekken werden moeizaam. Op een dag kon hij zijn urinaal niet meer eigenhandig aanleggen. Liever dan anderen te laten 'aanrommelen' wilde hij dan maar een catheter. Onderwijl nam de verpleging de zorg over zijn stoma over. Ook dreigde hij doorligwonden te krijgen. En zo begon die sombere choreografie die in vakjargon wisselligging heet. Op de ene zij, op de andere zij, armen zus, benen zo, daar een kussentje onder, daar een kussentje tegenaan, ligt u zo goed meneer Leopold?

Nee, meneer Leopold lag niet goed. Hij lag eigenlijk alleen maar lekker op zijn rug, maar op zijn rug mocht hij niet, want daar zou hij juist die wonden van krijgen.

De ene wijkzuster vond dat gedoe met meneer Leopold eigenlijk maar onzin. 'Wat zou je die man nu nog plagen, zo kort als hij nog heeft? Laat hem toch lekker op zijn rug liggen.' De ander hield een streng regime aan. Of hij nou lekker lag of niet, tot elf uur moest hij op de ene zij, daarna op de andere.

'Ik geloof dat het bijna elf uur slaat, is het niet?', probeerde meneer Leopold dan bij ons.

Nee, meneer Leopold, dat doet het nog lang niet.

'Maar mevrouw, gelooft u nu werkelijk dat het er zo precies op aan komt?'

Ik wist niet wie gelijk had, de rekkelijke of de precieze verpleegkundige. Met warmte dacht ik aan de rekkelijke. Leek haar benadering niet veel menselijker? Maar aan de andere kant, wie wist hoe lang meneer Leopold het nog zou uithouden, en wat als hij inderdaad van die doorligwonden zou krijgen, dan hadden we hem toch ook niet echt geholpen?

'Mevrouw, kunt u mij helpen? Ik wil graag op mijn rug liggen.'

'Nee, dat gaat niet, meneer Leopold.'

'Waarom niet?'

'Omdat de zuster het zegt.'

Veel lol leek hij er zo langzamerhand niet meer in te hebben. Kribbig lag hij voor zich uit te kijken. Ik vond er een trucje op: beginnen over de oorlog in Irak. Niets van wat ik op toetersterkte voorlas uit de krant interesseerde hem nog, alleen die oorlog, daar wilde zijn bloed nog wel sneller van gaan stromen. Een *ontzagwekkende* miskleun van de Amerikanen, oreerde hij vanuit zijn kussens, och och, wat een kortzichtigheid toch, kenden ze wel enige *beschaving* daar aan de andere kant van de oceaan...?

Het was een medicijn dat hooguit twee minuten werkte. En misschien deed ik het wel meer voor mezelf dan voor hem, om het plezier die oogjes weer even te zien priemen, zijn neuspunt rood te zien. Soms, als er een keer niets over de oorlog in de krant stond, verzon ik gewoon zelf een kop met Irak erin.

En toen begon het bellen.

Hele volksstammen van vrijwilligers dreef hij er zowat tot waanzin mee.

Zat je net even in de keuken, ging de telefoon.

‘Meneer Leopold!’, riep men dan al in koor.

En ja hoor, het telefoonvenstertje zei: panoramakamer. En daar ging je weer, de gang door, de trap op.

‘U had gebeld, meneer Leopold?’

En dan zag je hem peinzen. Was hij vergeten waarvoor hij had gebeld? Of was er nooit een reden geweest?

Soms kwam er dan toch nog een kleinigheidje uit. Of bijvoorbeeld zijn stoma niet even moest worden gecontroleerd – iets wat net nog was gedaan. Waar eigenlijk zijn medicijnenlijstje lag – naast hem op zijn nachtkastje. Maar vaak zei hij alleen maar: ‘O ja? Dan moet er een vergissing in het spel zijn.’

Er werd onder de vrijwilligers druk over gediscussieerd.

‘Gewoon laten bellen. Hij wil alleen maar aandacht.’

‘Nou, daar zijn we toch voor?’

‘Ach, hij is gewoon verwend.’

‘Ik heb gehoord dat iemand een keer zijn bel heeft afgepakt.’

‘Dat meen je niet!’

Patricia was woest, vooral over dat laatste. ‘Iedereen loopt weg met Emmy van Rijn, het is Emmy voor en Emmy na, maar dat is geen kunst’, zei ze een keer. ‘Dit worden een paar harde gesprekken. Wie niet inziet dat dit niet kan, hoort hier niet thuis.’

Binnen een uur was ik al vijf keer de trap op geweest. Nu belde meneer Leopold voor de zesde keer en wist weer niet te vertellen waarvoor. Nu wil ik het weten, dacht ik, en ik ging naast zijn bed zitten. Zonder iets te zeggen. Gewoon om te zien wat er zou gebeuren.

De oude man keek me even verwonderd aan en dommelde toen in. Ik bleef zitten en keek naar het beeldje op de schoorsteenmantel, naar de groene boomtoppen buiten, een slome merel op een tak, het torenhaantje ver weg. Naar het slapende oude gezicht, de ranke handen.

Na een minuut of tien werd hij wakker, en nog waren zijn ogen niet open of zijn hand was al op weg naar de bel, die boven hem hing.

Toen viel zijn blik op mij. Langzaam zakte de hand weer terug. Zwijgend brachten we toen samen een minuut of wat door. Tot hij ineens begon te spreken.

‘Er komt een tijd, dat je de kleine lettertjes niet meer kunt lezen.’

Stilte.

‘En dat alle muziek wanklank wordt.’

Nog langere stilte.

Ik voelde me droevig gestemd. Vreselijk moest het zijn om je leven zo door je handen te voelen wegglippen. Als ik niet meer kon lezen en muziek luisteren zou ik niet weten waar ik moest blijven. En dit waren nog maar zijn luxeproblemen.

‘Kenners echter beweren’, plotsklaps klonk zijn stem weer, nu veel levendiger, ‘dat één onderdeel nog uitstekend functioneert: mijn biceps.’ En met die woorden pakte hij met beide handen de greep boven het bed en trok zich drie, vier keer op. Zijn pyamajasje viel open, zijn magere borstkas zwoegde, de stoma flapte flauwtjes op en neer. Nooit zal ik vergeten hoe die doodzieke, stokoude man me nog eenmaal bewees dat hij een kerel was.

Een paar dagen later hield het bellen zomaar op. Vervolgens begonnen meneer Leopolds handen een eigen leven te leiden. Ze plukten aan zijn pyama, aan de stoma, aan de lakens. Of ze hielden verbeten de greep boven zijn bed vast. Of verstarde halfhoog in een verkrampde dirigeerhouding.

‘Waarom doet u dat, meneer Leopold?’

Verwonderd: ‘Ik weet niet waar ik ze anders moet laten.’

Zelf eten ging steeds moeilijker. Irak kon hem niet meer boeien. Mooie volzinnen bracht hij nog maar zelden voort. De dingen om hem heen lagen er verweesd bij. Zijn twee brillen, en de loep, waarmee hij toch niet meer kon lezen. De krant, en het notitieblokje waarop stond wanneer zijn dochter kwam. Zijn nauwgezet bijgehouden lijstje van de medicijnen die hij nam.

Het was toen dat er tussen ons een wonderlijk ritueel onstond. Voordat meneer Leopold ging slapen, als hij zijn medicijnen had ingenomen en zijn kunstgebit in het bekertje lag te weken, en er niets meer tussen hem en de stille lange nacht stond, schikte en herschikte ik de dingen om hem heen, zijn aanwijzingen nauwgezet volgend – als voor een kind dat alleen kan slapen als zijn knuffels hem op de enig juiste manier omringen.

Zijn bril moest een beetje naar links. Nee, toch maar een stukje terug. De ventilator een beetje van hem afgedraaid, of toch wat meer naar hem toe. Het glas water iets verschuiven zodat hij er beter bij kon. Nee, zet ‘m toch maar dáár.

‘Zal ik er een karafje bijzetten, zodat u voorlopig genoeg heeft?’

Ja graag mevrouw. Maar niet te vol, want dan is het te zwaar om te tillen. Maar ook weer niet te leeg, want dan is het te snel op. En het moest maar links van het glas. Of nee, liever rechts, dan kon hij er beter bij.

De gordijnen. De telefoon. Het nachtlampje. Het schuifraam, dat ik alleen met behulp van een wc-rolletje precies op de goede hoogte kon openzetten. Zo kwamen alle dingen aan de beurt. En soms begon het daarna weer van voren af aan. De bril iets dichterbij. De ventilator verderaf. Het glas water

meer naar links. De telefoon meer naar rechts. Het was een gezamenlijke dans met de dingen, die zich met kalme bewegingen en in volkomen harmonie voltrok. Het waren de meest genoeglijke kwartiertjes die meneer Leopold en ik samen hebben doorgebracht. Soms rekte ik het expres een beetje, door bijvoorbeeld toch weer over de ventilator te beginnen, al hadden we die allang gehad.

‘Inderdaad mevrouw, nu u het zegt... Misschien als u hem...’

© Afke van der Toolen 2007, 2016